

Keltové

- na našem území 5. – 1. stol. př. n. l.
- v Čechách kmen Bójů, na Moravě kmen Tetkoságů (Volků)
- razili vlastní mince tzv. statéry
- sídla oppida
- kněží druidové
- vyspělá řemeslná výroba

Germáni

- na našem území asi od počátku letopočtu do 5. století
- na území Čech kmen Markomanů (Kvádů)
- obživa převážně zemědělství a pastevectví
- vlastní mince nerazili (nižší úroveň)
- boje s Římany – předsunuté římské opevněné stanice (např. Mušov)

Slované

- 3 větve Slovanů:
- západní (Češi, Slováci, Poláci, Lužičtí Srbové, Polabští Slované, Pomořanští a Kašubští Slované)
- východní (Rusové, Ukrajinci, Bělorusové)
- jižní (Slovinci, Srbové, Chorvati, Bulhaři, Makedonci)
- převažujícím způsobem obživy bylo zemědělství (zejména pěstování obilí)
- polyteistické náboženství (mnohobožství) – např. bůh hromu Perun

Sáмова říše

- stát západních Slovanů (7. století)
- vojenský kmenový svaz (nikoli stát)
- jádrem zřejmě jižní Morava
- v čele franský kupec Sámó – po jeho smrti se říše rozpadla
- ohrožování z východu (kočovný kmen Avarů) i západu (Frankové)

Velká Morava (833 – asi 906)

- západoslovanský stát
- původně 2 knížectví – moravské a nitranské
- vládnoucí dynastie mojmírovců
- hradiště: Staré Město u Uherského Hradiště, Valy u Mikulčic, Pohansko u Břeclavi, Znojmo
- panovník Rastislav – žádost k byzantskému císaři o vyslání křesťanské misie – v roce 863 příchod **Konstantina** (později řeholní jméno Cyril) a **Metoděje**
- přínos: slovanská liturgie (staroslověnština z jihoslovanského nářečí v okolí Soluně)
- písmo hlaholice (z ní vznikla cyrilice, z ní azbuka)
- Metoděj – arcibiskup moravsko-panonské diecéze
- za Rastislavova nástupce knížete Svatopluka příklon k latinské liturgii – po Metodějově smrti jeho žáci z Velké Moravy vyhnáni
- útoky kočovných Maďarů ---) zánik Velké Moravy

Přemyslovský stát

- po rozpadu Velké Moravy se centrum přesouvá do Čech
- obživa: zejména zemědělství
- velké množství kmenů – nejvýznamnější kmen Čechů
- hradiště: Praha, Levý Hradec, Budeč, Tetín
- vládnoucí rod Přemyslovci – původ odvozován z pověsti o Libuši a Přemyslu Oráčovi ze Stadic
- pronikání křesťanství

významná jména:

Bořivoj – první historicky doložený příslušník dynastie, manželka sv. Ludmila – zavražděna snachou Drahomírou, Ludmila svatořečena

Václav – spor s bratrem Boleslavem – roku 935 Václav zavražděn ve Staré Boleslavi

- církví prohlášen za světce, symbol české státnosti – vznik svatováclavského kultu, patron české země

Boleslav I. Ukrutný – spolu s německým králem zastavil postup Maďarů (roku 955 bitva na řece Lechu)

- ražba první české mince – stříbrný denár

Boleslav II. Pobožný

- roku 973 založeno biskupství v Praze
- vyvraždění Slavníkovců (konkurenční rod) – přežil slavníkovec **Vojtěch** (2. pražský biskup) – zabit za misijní cesty k pohanským Prusům – prohlášen za světce (pohřben v polském Hnězdně)
- zakládány první kláštery – benediktini
- za Boleslavových synů (Boleslav III., Jaromír, Oldřich) krize českého státu
- dosazený panovník Vladivoj si dal Čechy udělit v léno – Čechy odtud považovány za součást římské říše

Břetislav I.

- pověst Břetislav a Jitka
- rok 1039 vpád do Polska – ukořistěny ostatky sv. Vojtěcha, vyhlášen zákoník Břetislavova (Hnězdenská) dekreta

Vratislav II.

- spojenec císaře Jindřicha IV. v bojích o investituru (o to, kdo bude jmenovat biskupy) – za to roku **1085 získal jako první panovník v Čechách královský titul** – pouze pro svoji osobu (nikoli dědičně)
- roku 1063 založeno biskupství v moravské Olomouci
- knížecí sídlo přeneseno na Vyšehrad
- dále časté střídání panovníků

Vladislav II.

- slib pomoci německému císaři Fridrichu I. Barbarossovi (dobývání Milána) – za to roku **1158 získal královský titul**, opět pouze pro svoji osobu

Poslední Přemyslovci

- období upevnění státu

Přemysl Otakar I.

- roku 1198 získal **královský titul** – tentokrát již dědičně
- stvrzen roku 1212 **Zlatou bulou sicilskou** (bula je pečeť) – znamenala také právo Čechů volit si krále, právo investitury (jmenování) pražských biskupů, český panovník jedním ze 7 kurfiřtů (volitelů císaře Svaté říše římské)
- nový znak království – **dvouocasý lev** v červeném poli (do této doby znakem černá orlice)
- nové mince – brakteáty
- začátek **kolonizace** pohraničí – příchod cizinců, právo emfyteutické (zákupní) – půda do dědičného nájmu poddaným za placení pevného úroku

Václav I.

- období rytířské kultury
- rozkvět stříbrných dolů v Jihlavě
- sestra Anežka (roku 1199 kanonizována – svatá Anežka Česká)
- do Čech uvedla františkány a klarisky
- založila jediný český řád – křižovníků s červenou hvězdou (charitativní poslání)
- další světice z tohoto období – sv. Zdislava z Lemberka

Přemysl Otakar II.

- nazýván králem „železným a zlatým“
- za jeho vlády české země velmi hospodářsky a politicky posílily
- výbojná politika (sňatky i smlouvy – zisk Rakous) + dědictví – zisk Korutan a Kraňska
- také vojenské úspěchy – v roce 1260 porazil uherského panovníka Bélu IV. – zisk Štýrska, sňatek s uherskou princeznou Kunhutou
---) české panství sahlo až k Jaderskému moři
- účast na křížovém tažení do pohanského Pruska – založeno město Královec (Königsberg, dnes Kaliningrad)
- domácí odboj proti králi – v čele Vítkovci – Závíš z Falkenštejna
- neúspěšné úsilí o říšskou korunu – roku 1273 zvolen nevýznamný hrabě Rudolf Habsburský
- Přemysl Otakar II. nucen vzdát se svých územních plánů
- **v roce 1278 poražen a zabit v bitvě na Moravském poli**

Braniboři v Čechách (1278–1283)

- drancování země Braniborskými vojsky, loupení, zločinnost
- neúroda, hladomor
- syn Přemysla Otakara II. Václav vězněn na Bezdězu, později v Braniborsku
- do Čech vydán po vyplacení v roce 1283

Václav II.

- zpočátku vliv Závíše z Falkenštejna (manžel královny vdovy) – později Závíš pro údajné spiknutí popraven
- těžba stříbra v Kutné Hoře, vydání horního zákoníku
- ražba nových mincí – české (pražské) groše – raženy ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře
- Václav obratným diplomatem – rozšiřování území (zisk Chebska)
- roku 1300 v Polsku vymřel vládnoucí rod Piastovců – Václav získal polskou královskou korunu (sňatek s Eliškou Rejčkou - Richenzou)
- roku 1301 v Uhrách vymřel vládnoucí rod Arpádovců – zisk koruny pro syna Václava (Ladislav V.)
- výrazný mocenský rozmach Přemyslovců

Václav III.

- odpor císaře a papeže proti jeho nabyté moci
- neúspěšné tažení do Uher – zřekl se uherské koruny
- odboj části polské šlechty – příprava tažení do Polska
- na cestě v Olomouci zavražděn (vrah neznámý – různé spekulace)
- dynastie Přemyslovců vymřela po meči

Období let 1306–1310

- krátká vláda Rudolfa Habsburského (král „Kaše“, sňatek s Eliškou Rejčkou) a Jindřicha Korutanského (manželka Anna, dcera Václava II.)

Lucemburkové

- roku 1310 po sňatku s Eliškou Přemyslovnou (další dcera Václava II.) zvolen českým králem Jan Lucemburský
- nazýván „král cizinec“ (s českým prostředím se nikdy nesžil, významný válečník, většinou mimo Čechy)
- česká šlechta při jeho korunovaci prosadila tzv. inaugurační diplom (vymezení práv a svobod šlechty, omezení královské moci)
- střet s českou šlechtou – zejména ambiciózní Jindřich z Lipé (přesídlila za ním Eliška Rejčka)
- účast ve válečných taženích – zisk Chebska, Horní Lužice, části Slezska
- roztržka s Eliškou Přemyslovnou (vězněna na hradě Mělník)
- styky s francouzským dvorem – vychováván zde syn Václav (přijal zde jméno Karel)
- roku 1333 se Karel vrací do Čech – jmenován markrabětem moravským, vedl správu země
- roku 1344 povýšeno pražské biskupství na arcibiskupství (arcibiskup Arnošt z Pardubic)
- roku 1346 Karel zvolen římským králem jako Karel IV.
- v tomtéž roce padl Jan Lucemburský v bitvě u Kresčaku, Karel se stal i českým králem

Karel IV. (1346–1378)

- první český král a zároveň římský císař (Čechy centrem Svaté říše římské)
- vzdělaný panovník, vychováván ve Francii
- nový název pro soustátí (tzv. Česká koruna)
- za Karlovy vlády hospodářská prosperita
- územní zisky – Svidnicko, Javorsko, zbytek Slezska, panství v Bavorsku, Míšensku, Falci, Braniborsko
- 4 manželky: Blanka z Valois, Anna Falcká, Anna Svidnická, Alžběta Pomořanská
- synové Václav, Zikmund, Jan (Zhořelecký)
- roku 1355 neúspěšný pokus o vydání zákoníku pro české země (Majestas Carolina)
- roku 1356 vydán říšský zákoník Zlatá bula (zajišťoval mimo jiné výsadní postavení českého státu a krále v říši)
- zakladatelské počiny:
  - o roku 1348 založena pražská univerzita (4 fakulty)
  - o Nové město pražské
  - o Karlův most
  - o Karlštejn
  - o Emauzský klášter na Novém městě pražském
  - o Karolinum

Václav IV. (1378–1419)

- od roku 1376 římským králem (na titul císaře na rozdíl od svého otce Karla IV. nedosáhl, v roce 1400 z říšského trůnu sesazen)
- za jeho vlády dochází k hospodářskému úpadku českých zemí, do toho udeřila morová epidemie, rostla zločinnost
- odboj šlechty proti Václavovi (v čele moravský markrabě Jošt – také Lucemburk), Václav na čas dokonce zajat panskou jednotou
- konflikt s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna – v důsledku toho zatčení a umučení kněze Jana z Pomuku (do dějin vešel jako sv. Jan Nepomucký)
- období dvojpapežství (Řím, Avignon)

Husitství

- krize společnosti, zhoršování sociálních poměrů poddaných (prohlubování sociální diference)
- nejbohatším vlastníkem církevních půd (1/3 půdy), od poddaných pravidelné poplatky (desátky), docházelo k obchodování s náboženskými obřady a úřady (svatokupectví) – církevní hodnostáři žili v přepychu
- do toho vnitřní rozkol v církvi – schizma (dvojpapežství, později trojpapežství)
- objevují se reformátoři kritizující církev a snažící se o její nápravu – v Anglii Jan Viklef (John Wyclif), u nás Konrád Waldhauser (rodák z Rakous), Jan Milíč z Kroměříže, Matěj z Janova, Tomáš Štítný ze Štítného, Jakoubek ze Stříbra, Jeroným Pražský
- nejvýznamnější teolog a filozof Jan Hus (později rektor univerzity, kazatel v Betlémské kapli) – požadoval respektování Bible, kritizoval církevní rozmařilost, tj. snažil se o odstranění tehdejších zlořádů v církvi
- roku 1409 vydán dekret kutnohorský – změna poměru počtu hlasů na univerzitě ve prospěch Čechů (němečtí mistři a studenti opustili Prahu – počestění univerzity)
- Husův střet s církví – kvůli obhajobě Viklefových názorů dán Hus do klatby
- po jeho vystoupení proti prodeji odpustků vyhlášen nad Prahou interdikt (nesměly být konány církevní obřady) – Jan Hus proto nucen opustit Prahu (Kozí Hrádek u Sezimova Ústí, Krakovec u Rakovníka)
- Jan Hus římským králem Zikmundem (bratr Václava IV.) pozván na koncil do Kostnice, slíbena mu byla bezpečnost („glejt“)
- na koncilu mu nebyla dána možnost obhajoby (uvězněn a prohlášen za kacíře), byl nucen odvolat své názory, což odmítl
- 6. července 1415 upálen (o rok později potkal stejný osud Jeronýma Pražského, který jej přijel obhajovat)
- v Čechách nepokoje – protestní list do Kostnice
- vznik husitského hnutí (přívrženci nazýváni husité), znakem kalich (symbol přijímání podobojí (výraz rovnosti) – nazývání kališníky (utraquisté)
- program husitů nazýván 4 pražské artikuly (prohlášený za zemský zákon):
  - o svobodné kázání slova božího a výklad bible
  - o právo přijímat z kalicha
  - o zbavení světské vlády kněží, zabavení církevního majetku
  - o spravedlivé trestání smrtelných hříchů
- pouti na hor (označovány biblickými názvy – např. Oreb) pod vedením kněží
- víra v blížící se konec světa a příchod Kristovy říše (chiliasmus)

- radikalizace pražské chudiny – kazatel Jan Želivský – za jeho vedení provedena první pražská defenestrace
- po smrti Václava IV. se českým králem přes odpor nechal v roce 1420 korunovat Zikmund Lucemburský (reálně, ale během husitských válek nevládl)
- různé proudy husitů (umírnění, střed, radikálové – orebité a táborité)
- Tábor založen na myšlence rovnosti (společný majetek) – v jeho čele stáli čtyři hejtmané – nejvýznamnější Jan Žižka z Trocnova (bitva u Sudoměře cestou do Tábora), po sporech v Táboře přešel k orebitům (vyhlásil zde Žižkův vojenský řád) – po jeho smrti nazývány sirotky
- další významný vojevůdce v Táboře – Prokop Holý (Veliký)
- spanilé jízdy husitů (tzv. rejsy) do zahraničí – zisk obživy a propagace
- do Čech bylo proti husitům vedeno pět křížových výprav
- křížové výpravy neúspěšné, proto snaha církve o diplomatické řešení – svolán koncil do Basileje – jednání zkrachovala, ale mezi husity způsobila rozkol (umírnění versus radikálové) – rozhodující bitva mezi husity 30. května 1434 u **Lipan**
- následně dohoda s basilejským koncilem a císařem Zikmundem, na jihlavském sněmu přijata basilejská kompaktáta (uznán jeden artikul – přijímání podobojí), souhlas s ponecháním zkonfiskované půdy
- za českého krále přijat v roce 1436 Zikmund Lucemburský
- dobytí hradu Sion – popraven Jan Roháč z Dubé
- roku 1437 Zikmund umírá (vymřel rod Lucemburků)
- **příčiny úspěchů husitských vojsk**: morální uvědomění, kvalitní hejtmané, využití vozové hradby (selské vozy)
- výsledky husitských válek:
  - o katolická církev zbavena majetku
  - o oslabena královská moc, významná síla zemských a krajských sněmů
  - o města získala podíl na vládě
  - o poddaní se mohli svobodně rozhodnout pro víru, poddanské poměry ale zachovány
  - o české země hospodářsky vyčerpány, izolace od ostatní Evropy
  - o rozdělení společnosti – katolíci versus kališníci

Petr Chelčický a Jednota bratrská

- filozof, prosazoval rovnost lidí, proti hromadění majetku, proti násilí, odmítal vyšší vzdělání
- jeho učení základem nové církve – Jednoty bratrské (1457, Kunvald u Žamberku)
- významný kulturní činitel
- pronásledování katolíky i kališníky

Situace po skončení husitských válek

- českým králem zvolen **Albrecht II. Habsburský** (1437–1438) – za manželku měl Zikmundovu dceru Alžbětu
- po smrti se mu narodil syn **Ladislav, zvaný Pohrobek**
- v Čechách opět bezvládní, vznik tzv. landfrídů v čele s hejtmany (seskupení šlechty a královských měst) – v čele nejmocnějšího z nich **Jiří z Poděbrad** (z rodu pánů z Kunštátu a Poděbrad)

Jiří z Poděbrad

- vytvořil tzv. poděbradskou jednotu – v jejím čele dobyl Prahu, cílem obnova politické jednoty země
- ustanoven správcem země za nezletilého Ladislava Pohrobka
- Ladislav nastoupil na český trůn v roce 1453 (vláda také nad Uhrami a rakouskými zeměmi)
- v roce 1457 Ladislav náhle zemřel – z jeho smrti byl podezříván Jiří z Poděbrad (moderní lékařská věda odhalila, že zemřel na leukémii)
- českým králem zvolen následně právě Jiří z Poděbrad (vláda v letech 1458–1471) – první skutečně svobodná volba českého panovníka (nepocházel z královského rodu)
- obratný diplomat, schopný politik
- rozkvět hospodářství narušeného válkami
- patřil ke kališnické církvi – opora o tuto církev, nižší šlechtu a měšťany
- slíbil pronásledovat nekatolíky
- za základ své politické koncepce považoval basilejská kompaktáta (papež je ale v roce 1462 prohlásil za zrušená)
- Jiří odmítl přestoupit ke katolictví, zavrhnout kališnictví – papežem v roce 1466 prohlášen za kacíře
- narůstala také domácí opozic vystupující proti králi – zelenohorská jednota
- proti Čechám vyhlášena křížová výprava
- Jiří se snažil zabránit izolaci Čech – vysílání mírových poselstev, návrh na vytvoření spolku křesťanských panovníků Evropy (mírové unie) – v čele poselstev králův švagr Lev z Rožmitálu
- tyto návrhy neuspěly, výrazně s nimi předběhl dobu – pro katolickou Evropu zůstal Jiří kacířem a povýšencem
- křížová výprava vedena uherským králem **Matyášem Korvínem** (bývalý Jiřího zeť) – obsadil Moravu, Slezsko, obě Lužice
- Jiří zvítězil v bitvě u Vitémova v roce 1469 – Matyáš propuštěn za slib zanechání dalších bojů, slib ale porušen – Matyáš se nechal v Olomouci katolíky zvolit českým králem
- Jiří se vzdal myšlenky na založení vlastní dynastie – uzavřel dohodu o nástupnictví s polským králem Kazimírem IV. Jagellonským (syn Vladislav)

Dynastie Jagellonců

- **Vladislav Jagellonský** (1471–1516) – nazýván jako „král dobře“, „král Bene“
- období dvojvládní – většina katolíků nadále uznávala Matyáše Korvína
- spor urovnaly tzv. **olomoucké dohody** (1478/79) – oba si ponechali titul krále, vláda rozdělena (Vladislav – Čechy, Matyáš – Morava, Slezsko, Lužice)
- v roce 1490 Matyáš Korvín zemřel – Vladislav získal také uherský trůn (přesídil do Budína), personální unie s Uhrami až do roku 1918
- v českých zemích i nadále napětí mezi katolíky a kališníky – v roce 1485 náboženský mír na sněmu v Kutné Hoře
- ustanovení stavovské monarchie (panovník se dělil o moc se stavy, ty se scházely na sněmech – zemské a krajské), existence zemského soudu
- v období vlády Jagellonců výrazné soupeření mezi šlechtou a městy – dva významné dokumenty – **Vladislavské zřízení zemské** (rok 1500, výrazně posílilo pozici šlechty), **Svatováclavská smlouva** (rok 1517, kompromis, posílena pozice měst)

Ludvík Jagellonský (králem v letech 1516–1526)

- zvaný Ludvík Dítě
- většinou pobýval v Uhrách (další pokles autority panovníka)
- za jeho vlády rozštěpení kališnické církve – staroutrakvisté (stoupenci husitských tradic) a novoutrakvisté (stoupenci Luthera)
- rozvoj hornictví – nově Jáchymov (zde ražena mince tolar)
- dochází ke zvyšování útisku poddaných (změna poddanského vztahu v nevolnictví) – nepokoje a vzpoury (např. popraven Dalibor z Kozojed)
- v roce 1526 vpadli do Uher Turci – zvítězili v bitvě u Moháče, Ludvík Jagellonský zahynul na útěku
- „po meči“ vymřela česká a uherská větev rodu Jagellonců
- českým (později také rakouským) králem zvolen Ferdinand Habsburský (manželka Anna, sestra Ludvíka) – vznik habsburské monarchie (až do roku 1918)

Habsburkové

- roku 1526 nastupuje Ferdinand I. Habsburský
- dochází ke spojení českých, rakouských a uherských zemí v personální unii (spojeno osobou panovníka) – mnohonárodnostní říše
- hlavním sídlem Habsburků Vídeň
- opora Habsburků o katolickou církev (protireformace), Čechy převážně protestantské ---) konflikty
- úsilí o centralizovaný stát (úřady ve Vídni) – proti české stavě a města
- úředním jazykem němčina
- na východě turecké nebezpečí – obsazena značná část Uher
- docházelo ke koncentraci majetku v rukou šlechty, zhoršovalo se postavení poddaných (znevůliování)
- **Ferdinand I.** – mladší bratr španělského krále a římského císaře Karla V.
- od roku 1531 také římským králem
- při nástupu na český trůn nucen uznat zásadu volitelnosti trůnu, zemská a stavovská privilegia
- schopný panovník
- rok 1547 – protihabsburský odboj českých stavů – proti centralizaci moci, odčerpávání finančních zdrojů, podnětem k odboji šmalkadská válka v římskoněmecké říši
- odboj potlačen a tvrdě potrestán – popravy, konfiskace, města vyloučena z politického života, zbavena privilegií (města postižena tresty nejvíce)
- důsledky uzákonil bartolomějský sněm v Praze (rok 1547) – potvrzena dědičná práva Habsburků na český trůn, právo panovníka obsazovat zemské úřady, perzekuce jednoty bratrské
- povolání jezuitů do Prahy (kolej Klementinum) – vzdělávání, boj proti reformaci
- po porážce odboje vedl správu země jako místodržitel Ferdinandův druhorozený syn Ferdinand Tyrolský

Maxmilián II. (jako český král Maxmilián I.)

- ústně (nikoli písemně) schválil náboženský program nekatolických českých stavů – **Česká konfese** (rok 1575) – společné vyznání víry novoutrakvistické, luteránské a jednoty bratrské

Rudolf II.

- vychováván ve Španělsku
- považován za podivína, na druhou stranu vášnivý milovník umění
- přesídlil do Prahy – město se dočkalo značného rozkvětu (umělci, vědci, bohaté sbírky) – působili zde např. malíři B. Spranger, G. Arcimboldo, H. von Aachen nebo vědci jako Jan Kepler či Tycho de Brahe
- spory s bratrem Matyášem – roku 1608 mezi nimi uzavřena tzv. libeňská smlouva – Rudolfovi zůstaly Čechy, Matyáš získal Uhry, Rakousko a Moravu
- roku 1609 Rudolf II. pod tlakem nucen podepsat **Majestát** – potvrzení České konfese, náboženská svoboda nekatolíků
- snaha zvrátit poměry ve prospěch Rudolfa – rok 1611 vpád pasovského biskupa Leopolda do Čech
- diskreditace, Rudolf po porážce nucen abdikovat, také v Čechách se stal králem jeho bratr Matyáš

Matyáš

- sídlo přenesl zpět do Vídně
- rekatolizační politika – porušování Majestátu
- Matyáš bezdětný, jako nástupce proti vůli českých stavů prosazen Ferdinand II. (Štýrský) – zastánce absolutismu a rekatolizace
- vypuknutí českého stavovského povstání (1. fáze třicetileté války) – soupeření mezi českými stavy a králem (stavovské uspořádání versus absolutismus, plus náboženské rozpory – protestanté versus katolíci)

České stavovské povstání

- v roce 1618 sjezd nekatolických stavů v Praze – jejich stížnosti na porušování zemských svobod a Majestátu odmítnuty
- 23. května 1618 pražská defenestrace – svržení královských místodržících (Slavata z Chlumu a Košumberka, Bořita z Martinic) – počátek stavovského odboje
- zvolena vláda 30 direktorů (v čele Václav Vilém z Roupova)
- vytvoření vlastního vojska
- Morava nejprve neutrální (Karel starší ze Žerotína)
- marně očekávána výraznější pomoc ze zahraničí
- peněžní i vojenská převaha Habsburků
- tři roku bojů, obléhána i Vídeň
- Ferdinand II. českými stavy sesazen, českým králem zvolen **Fridrich Falcký** (1619–1620, „zimní král“)
- stavovské povstání poraženo 8. listopadu **1620** v bitvě na **Bílé hoře** – zbytečná porážka, Praha vydána bez boje, útěk krále i velitelů
- 21. června **1621** provedena **staroměstská exekuce** – popraveno 27 účastníků odboje
- v evropském měřítku i nadále pokračovala třicetiletá válka
- konfiskace majetku – 3/4 veškeré půdy – zejména ve prospěch domácích (např. Albrecht z Valdštejna) i cizích katolických šlechtů
- následně hospodářský úpadek, politický a národnostní útisk (rekatolizace, útoky nekatolíků, cenzura)
- důsledky porážky právně zakotvilo **Obnovené zřízení zemské** (1627 pro Čechy, 1628 pro Moravu) – nová ústava (dědičné právo Habsburků na český trůn, povoleno jen katolické náboženství, výrazné oslabení pozice měst, němčina zrovnoprávněna s češtinou) – centralismus, absolutismus, germanizace
- také územní ztráty – natrvalo odtrženy obojí Lužice (v roce 1635 získalo Sasko)
- českým panovníkem **Ferdinand II. Štýrský** – vypovězení nekatolické šlechty a měšťanstva (tzv. Mandát Ferdinanda II.) – odchod do exilu (např. i Jan Amos Komenský, grafik Václav Hollar)
- České stavovské povstání potlačeno, třicetiletá válka skončila až v roce 1648 (vestfálský mír) – kompromis mezi válčícími stranami, přijata zásada „koho vlada, toho víra“

Habsburská monarchie po třicetileté válce

- mnohonárodnostní stát
- došlo k prosazení absolutismu
- růst roboty, upevňování nevolnictví – úplné připoutání poddaných na panství (tzv. druhé nevolnictví)

- po třicetileté válce – vznik nového panského stavu – cizí šlechta
- násilná rekatolizace země
- boje s osmanskými Turky (v roce 1683 dokonce Turci obléhali Vídeň)
- v českých zemích nevolnická povstání (proti zvyšování poddanských povinností) – první velké nevolnické povstání v roce 1680 – výsledkem vydání císařského robotního patentu (omezení roboty na tři dny v týdnu, v případě potřeby ale možnost rozšíření)
- povstání na Chodsku – v čele Jan Sladký Kozina (popraven oběšením)
- počátky manufakturní výroby
- za panovníka Karla VI. dynastické problémy (bez mužského dědice) – snaha o uznání nástupnictví v ženské linii pro dceru Marii Terezii – rok 1713 vydána tzv. **pragmatická sankce** – po Karlově smrti válka o dědictví rakouské

Vláda Marie Terezie (1740–1780)

- manžel František I. Štěpán Lotrinský (císař Svaté říše římské)
- matka 16 dětí
- po smrti Karla VI. pragmatická sankce okolními státy odmítnuta ---) války o dědictví rakouské (1740–1748) – zejména boj o Slezsko (války slezské)
- dobytá Praha, bavorský kurfiřt Karel Albrecht se za souhlasu českých stavů prohlásil v roce 1741 za českého krále (Karel III.)
- po porážce Rakouska ztráta téměř celého Slezska, Kladska a Hlučínska ve prospěch Pruska (1742), ale uznána pragmatická sankce
- **osvícenské reformy** Marie Terezie (základ osvícenského absolutismu v Rakousku) – cílem posílit hospodářství, snaha o centralizovaný stát, germanizace:
  - o berní reforma – za tímto účelem provedeny soupisy půdy poddaných a částečně i panské půdy (tzv. 1. a 2. tereziánský katastr), provedeno také první úřední sčítání lidí a domů (např. popisná čísla pro domy, zaváděna ustálená příjmení)
  - o správní a soudní reforma – vytvořeny společné úřady habsburských zemí (kromě Uher), vznik státního byrokratického aparátu řízeného z Vídně, značně omezovaná privilegia zemských stavovských sněmů
  - o hospodářská, finanční a sociální reforma – podpora průmyslu, budovány silnice a cesty, zrušeny celní hranice mezi českými a rakouskými zeměmi (celní unie), jednotná soustava měr a vah, jednotný peněžní systém (tolarová a zlatková měna), zmírnění robotních a dalších povinností – urbaniální patent, robotní patent
provedena také tzv. raabizace – rozdělení části panské půdy za poplatek
  - o vojenská reforma – početní růst ozbrojených sil, vojenská povinnost pro muže od 17 do 40 let, vybudováno moderní vojenské školství
  - o školská reforma – 1774 zavedena povinná školní docházka pro děti od 6 do 12 let (Felbigerův školský řád)
- v roce 1775 nevolnické povstání (jeden z proudů poražen u Chlumce nad Cidlinou – několik vůdců popraveno, rčení „dopadli jako sedláci u Chlumce“) – přes porážku urychleny reformy, např. robotní patent Marie Terezie (roboty omezena na max. tři dny v týdnu).

Josef II. (1780–1790)

- dovršení osvícenských reforem
- hodně cestoval, poznával život obyčejných lidí
- provedl reorganizaci armády
- kromě reformních kroků i negativa (např. zrušení a dražba zbytku rudolfinských sbírek)
- snaha o hospodárnost – např. rušení klášterů, které nevykonávali dle jeho hlediska užitečnou činnost (zrušené kláštery dále využívány jako nemocnice či kasárny, zrušena také řada kostelů, např. zbořena Betlémská kaple), šetrnost – např. navrhoval pohřbívání v pytli
- roku 1781 vydán **toleranční patent** – o náboženské svobodě, týkal se třech nekatolických náboženství (luterství, kalvínství, pravoslaví) – tj. konec pronásledování protestantů, konec rekatolizace
- v téže roce vydán **patent o zrušení nevolnictví** – odstraněna poddanost, otrocká podřízenost pánovi, připoutání k půdě, nově možno bez souhlasu panstva uzavírat sňatek, opouštět panství, posílat děti na studia, mnoho lidí odcházelo do měst, kde pracovali v manufakturách (stále zachována ale zůstala robota, naturální dávky a platy)
- za Josefa II. války opět s Turky (proslavil se zejména rakouský generál Laudon)
- poté vládl jeho bratr **Leopold II.** (1790–1792) – zrušil některé z Josefových reforem

František I. (1792–1835)

- konzervativce, odpůrce osvícenství a reforem
- policejní absolutismus, opora o byrokratický aparát, přísná cenzura
- tzv. františkovo-metternichovský absolutismus (podle ministra zahraničí, později kancléře Metternicha)
- životní styl nazývaný *biedermeier* (uměle vytvořená atmosféra „dobré nálady“)
- období napoleonských válek, boje proti Francii – zejména proslulá bitva „tří císařů“ („bitva u Slavkova“) 2. 12. 1805 – František společně s ruským carem Alexandrem I. poražen Francouzi v čele s Napoleonem Bonapartem
- následně roku 1806 rozpad Svaté říše římské, vyhlášeno Rakouské císařství
- v roce 1811 došlo ke státnímu bankrotu

Ferdinand I. Dobrotivý (jako český král Ferdinand V.) (1835–1848)

- jako poslední se dal korunovat českým králem
- duševně nemocný panovník, vládla za něj poručnická rada
- zaostávání rakouského hospodářství (české země v monarchii vyčnívaly)

- jde o **období průmyslové revoluce**
- přechod od řemeslné a manufakturní k průmyslové výrobě
- nové technologické postupy, parní hnací síla
- vznik koňské železnice – František Josef Gerstner
- Josef Božek – parní stroj využit k pohonu vozu
- po koňské železnici vzniká parní železnice (stavba železničních tratí – Jan Perner)
- průmyslová revoluce přinesla vzrůst počtu obyvatel, růst měst (bourání opevnění), konec hladomorů, nižší úmrtnost

- rozpory mezi velkostatkáři a poddaným zemědělským obyvatelstvem (vzpoury, povstání, srážky)

období českého národního obrození

- posední čtvrtina 18. a první polovina 19. století
- proces utváření novodobého českého národa a vznik novodobé české kultury
- vyšší české vrstvy odnárodněny, odcizeny – německy mluvili a psali i významní Češi přelomu století (němčina úřední řečí, čeština řečí venkovanů a chudiny)
- vznik českého národního hnutí – úsilí o obnovu českého jazyka a plnohodnotné české vědy a kultury – vlastenci a národní buditelé, formován novodobý český národ
- tři etapy národního obrození:
- **1. etapa** – do konce 18. století („obranná fáze“) – generace vědců s vlasteneckým cítěním, shrnutí poznatků o českém jazyku, dějinách a literatuře
- např. jazykovědec Josef Dobrovský, historiograf Gelasius Dobner, historik František Martin Pelcl, nakladatel Václav Matěj Kramerius (nakladatelství Česká expedice), dramatici Václav Thám a Václav Kliment Klicpera, divadlo v Kotcích, Nosticovo (později Stavovské) divadlo, divadlo Bouda
- **2. etapa** – první desetiletí 19. století („ofenzivní fáze“) – období slovanského vlastenectví, snaha vyrovnat se vyspělým evropským jazykům, snaha o obrodu českého jazyka, vědomí slovanské vzájemnosti (panslavismus)
- osobnosti: jazykovědec Josef Jungmann, filozof Bernard Bolzano, literární vědec Pavel Josef Šafařík, historik František Palacký (dílo Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě), básník František Ladislav Čelakovský
- vznik literárních padělků – rukopisné podvrhy Rukopis královédvorský a Rukopis zelenohorský (snaha doložit starobyloou kulturu Čechů) – Václav Hanka, Josef Linda
- vznikají první muzea (1814 Opava, 1817 Brno, 1818 Praha)
- **3. etapa** – 30. – 50. léta 19. století („vrcholná fáze“)
- přechod od jazykových a kulturních cílů k cílům politickým (růst počtu českých podnikatelských vrstev)
- v roce 1831 založena Matice česká (vydávala česká kulturní a vědecká díla)
- dva proudy politického programu – liberálové (umírnění) a radikální demokraté
- liberálové: František Palacký, František Ladislav Rieger, František August Brauner) – myšlenka **austroslavismu** – snaha zachovat Rakousko, ale reformovat jej – tj. řešit postavení Slovanů v monarchii, přeměnit Rakousko v konstituční federalizovanou monarchii s rovnoprávným postavením a svobodou národů
- radikální demokraté (Karel Sabina, Josef Václav Fryč, Emanuel Arnold) – cílem svržení monarchie, zrušení roboty a poddanství pomocí revoluce (ne reformou)
- osobnosti této fáze: např. Josef Kajetán Tyl, spisovatel a novinář Karel Havlíček Borovský, básník Karel Hynek Mácha, Karel Jaromír Erben

Jako kostra využita následující literatura:

Sochrová, M.: Dějepis I. v kostce pro střední školy. Pravěk, Starověk, Středověk. Havlíčkův Brod: Fragment 1999.

Sochrová, M.: Dějepis II. kostce. Havlíčkův Brod: Fragment 1999.